

Er wordt opvallend weinig over hellende daken gepubliceerd, terwijl Nederland er overvol mee staat. Ook over de inhoud van het vak dakdekken en de kwaliteit van het geleverde eindproduct wordt weinig geschreven. Daken worden nog steeds op een traditionele manier geproduceerd: nokgording, muurplaat en hierop de constructie (vroeger kepers en/of g&g (geschaafde en geplougde) delen, nu dakelementen), dakpannen erop en niemand weet meer wat eronder zit. Wat vinden we van onze daken, hoe onderhouden we het dak, welke eisen stellen we nu en straks? Hoe worden daken geproduceerd, welke kwaliteit mogen we verwachten en welke krijgt u uiteindelijk? Hoe ziet het dak van de toekomst eruit? In de komende edities van Dakendraad komen nog vier artikelen over deze onderwerpen met als doel het hellende dak voor de toekomst opnieuw te ontdekken. Het dak in haar huidige en nieuwe rol.

Tekst en beeld: Joost Stemkens

Het hellende dak

Deel één: Het dak in zijn algemeenheid

Nederland kent van oudsher hellende daken. Al in de vroege historie werden daken hellend gemaakt, slim, simpel en snel. Het hellende dak heeft zich een plaats verworven in onze cultuur. Woningen met rode dakpannen en schoorstenen zijn niet weg te denken uit onze steden en dorpen. Een hellend dak heeft een romantische, veilige en warme uitstraling. Een beeld waar we al op jonge leeftijd kennis mee maakten op school.

Onze eerste tekeningen waren immers vierkantjes met een driehoekje erop en een lang uitsteeksel dat de schoorsteen voorstelde. En niet te vergeten de rookpluim van een brandende kachel, kinderen tekenen ze nu nog. De gedachte van het hellende dak is in allerlei opzichten veranderd in dertig jaar tijd. De basis is nog altijd hetzelfde als bij het ontstaan van het hellende dak: bescherming bieden! Het dak beschermt de woning en haar bewoners door weer en wind.

Er zijn wel andere eigenschappen aan het dak toegevoegd. Van de ruimtes onder deze daken zijn we ons meer bewust geworden. Het is niet meer een opbergruimte (zolder), maar steeds meer een ruimte met een andere bestemming. Een bestemming die aansluit aan de behoefte van de bewoners. Logischerwijs zou men denken aan het benutten van de ruimte, die in de eigen woning aanwezig is, in plaats van duur aanbouwen. Onder het dak bewaren we steeds meer. Het is er comfortabel door de genomen isolerende maatregelen en de ruimtes worden steeds efficiënter gebruikt. Het dak is als het geheugen van je leven, je herinneringen zijn hier veilig.

Dakpannen en leien

Nog steeds worden hellende daken gedekt met dakpannen in allerlei maten, vormen en kleuren. Er zijn zoveel verschillende dakpannen geproduceerd. De nu nog meest herkenbare vormen, die nog steeds worden geproduceerd, zijn: de OH (oude holle dakpan), VH (verbeterde holle dakpan) en de OVH (opnieuw verbeterde holle dakpan). De vroegere modellen zoals Groot Romaans, Klein Romaans, de Oegstgeester, Holle Mulden, Rijnland pan, Gegolfde Friese pan en diverse anderen zijn verloren gegaan. Incidenteel komen ze nog voor op monumenten in beschermde dorps- of stadsdelen. Maar ook de keramische- en natuurleien, die al decennia lang voorkomen op onze gebouwen, zijn een belangrijk deel van onze historie en cultuur. Door de veranderde architectuur en de wensen van de consument zijn er ook veel nieuwe modellen bij gekomen.

Zowel platte als gewelfde dakpanmodellen, die de daken van nu een moderne, strakke en typisch Nederlandse uitstraling geven. Opmerkelijk is dat ondanks de vele kleuren de meeste daken rood of zwart zijn. Het is geen gezichtsbedrog, maar wel zeer opvallend. Soms zijn de kleuren in een dieper contrast, maar het blijven rode of zwarte daken.

Daken beschermen het gebouw en de mensen die erin wonen. De opbouw van de hoofdconstructie en hulpconstructie bepaalt samen met de dakpannen de uiteindelijke kwaliteit. Samen vormen ze het dak, ieder met een eigen capaciteit. De hoofdconstructie bestaat uit de gordingen en muurplaat, robuust en nadrukkelijk aanwezig in de woning. De hulpconstructie is de afwerking van kepers en/of g&g delen, houtwolcementplaten, vezelplaat en wat al niet meer. De afgelopen jaren zijn dit dak-elementen geworden en uiteindelijk de dakpannen, met als doel om water zo snel mogelijk van het dak te krijgen. Een van de redenen waarom dakpannen zijn gewelfd, is dat het water een baan heeft om zich te verplaatsen. Platte dakpannen echter creëren een waterfilm over de pan tijdens regenval. Het water verplaatst zich zodoende over de hele pan.

Dakvormen

Iedere provincie had vroeger zijn eigen daken-identiteit. Nu nog zie je de typische vormen van daken in het landschap, illustraties die laten zien in welk deel van het land je je bevindt. Zo ook de dakpannen, die nog steeds aan die uitstraling meedoen. Hellende daken van allerlei formaten en vormen:

standaard zadeldaken, of mansardedaken, lessenaarsdaken, daken met een wolfseind et cetera. Daken met forse afmetingen zoals die van boerderijen en landhuizen. Maar ook rijtjeshuizen zijn zo kenmerkend voor ons landschap.

Transitie van het hellende dak

Daken zullen de komende jaren veranderen. Dakpannen worden vervangen door energiesystemen. De functionaliteit van het dak wordt aangepast aan nieuwe wensen en normen van de eigenaar of bewoner. Nieuwe wensen zowel voor de binnen- als de buitenzijde van de woning. Dit vergt ook de nodige nieuwe kennis voor de bedrijven die de daken aanbrengen. Het is niet meer produceren zoals we altijd al hebben gedaan, maar het betreft nieuwe kennis op het gebied van isoleren, afdichten, energie en veiligheid. Denk eens aan de verandering van de constructie als de eigenaar na verloop van tijd nieuwe delen wil toevoegen aan zijn dak. Een voorbeeld is uitbreiding met een dakkapel, of een andere vorm van lucht en licht en de energiesystemen, die steeds nadrukkelijker het beeld gaan bepalen. In de nieuwe opbouw van het dak dient hier al rekening mee te worden gehouden. Wensen van nu veranderen razendsnel in nieuwe wensen voor de toekomst. Professionals kunnen hiermee al rekening houden en de consument hierop wijzen. Het produceren van daken is een assemblage van onderdelen op een hoogstaand niveau.

De volgende artikelen gaan over de transitie van het hellende dak.

Over de auteur

Joost Stemkens (1963) heeft al ruim zestien jaar een passie voor hellende daken. Gedurende zijn carrière bij fabrikant en dakbedekker is zijn passie alleen maar toegenomen. Hij maakt zich sterk voor een betere kwaliteit van daken. Met de kennis van nu moet en kan het beter. Stemkens is werkzaam bij Fier Dakcontrol, een bedrijf dat als missie heeft: 'Helpen van mens en organisatie aan comfortabele daken'.